

IDEEA DE GENERAȚIE ÎN CONCEPȚIA LUI MIRCEA VULCĂNESCU

The Idea of Generation in Romanian Literature Theory

Conf.univ.dr. Gheorghe PERIAN
Universitatea Babeș Bolyai, Cluj-Napoca

Abstract: In the Romanian literary criticism, the issue of generations became the subject of theoretical reflection later than in Western Europe. Much later than in Germany, where the first studies on the subject dates from the late nineteenth century, but much later than in France, where attention to the phenomenon of generations began to grow and result in books after the First World War. In our country such concerns became more obvious in the early 30s of last century, when the Romanian Society of Philosophy organized a series of conferences on "The problem of generations", conferences held in the auditorium of the 'Carol I' University Foundation and presented by some of the leading thinkers of the time. The first big "generation" moment in the evolution of the Romanian literary theory represented the critic Mircea Vulcanescu. He published a series of articles about the phenomenon of generations, culminating with the Generation study, published in the journal "Criterion" in 1934. The author based his study on Dimitrie Gusti's monograph concept, whose work fellow he was, and defined the concept of generation of a multiple perspective, seeking to highlight all its senses, from the biological one to the sociological, historical, psychological, cultural and economic one.

Keywords: period, generation, generation change, conflict of generations.

În critica literară românească, problema generațiilor a devenit subiect de reflecție teoretică mai târziu decât în țările Europei occidentale. Mult mai târziu decât în Germania, unde primele studii pe această temă datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar mai târziu și decât în Franța, unde atenția pentru fenomenul generațiilor a început să crească și să se concretizeze în cărți după primul război mondial. La noi preocupările de acest gen devin mai evidente la începutul anilor '30 din secolul trecut, când Societatea română de filosofie a organizat un ciclu de conferințe despre „Problema generațiilor”, conferințe care s-au ținut în amfiteatrul Fundației universitare Carol I și care au fost prezentate de câțiva din gânditorii de seamă din acea vreme.

Cronologic vorbind, putem spune că au existat în critica literară românească trei momente „generaționiste”, inegale ca anvergură și calitate, dar care au produs clarificări importante și au încercat să ofere soluții rezonabile celor mai dificile și mai nevralgice probleme din această sferă. Departe de a fi o preocupare continuă a criticilor români, studierea generațiilor literare a cunoscut perioade faste, când subiectul interesa pe toată lumea și se scria mult despre el,

dar și perioade nefavorabile, de uitare sau de regres. Ideea a stimulat gândirea teoretică a criticilor ori de câte ori în literatura română a avut loc un schimb de generații și ori de câte ori acest schimb a generat polemici și conflicte de interese. Studiile pe această temă n-au fost doar rezultatul unor cercetări de bibliotecă sau al unor reflecții de cabinet, ci au pornit întotdeauna de la observarea directă a vieții literare cu toate confruntările intergeneraționale ce o agită periodic.

Primul mare moment „generaționist” în evoluția teoriei literare românești a fost acela al anilor 1930, când Mircea Vulcănescu a publicat o serie de articole despre fenomenul generațiilor, culminând cu studiul *Generație*, apărut în revista „Criterion” în 1934. Autorul pornea de la concepția monografică a lui Dimitrie Gusti, al cărui colaborator a fost, și definea noțiunea de generație dintr-o perspectivă multiplă, căutând să-i evidențieze toate sensurile, de la cel biologic până la cel sociologic, istoric, psihologic, cultural și economic.

Primul și cel mai trainic sens al noțiunii de generație este cel biologic, scos în evidență de etimologia latină a cuvântului. Dintr-un asemenea punct de vedere, prin generație se înțelege mulțimea descendenților rezultați din același genitor, descendenți ale căror date de naștere constituie un nivel temporal distinct și distanțat de vârsta părinților. E o distanțare doar cronologică, pentru că, altminteri, continuitatea dintre generația părinților și aceea a fiilor este asigurată întotdeauna prin ereditate. Din înțelesul biologic, teoreticienii literari au păstrat numai ideea decalajului temporal, datorită căruia cele două categorii de vârstă ajung să se înstrăineze una de cealaltă, și au eliminat principiul eredității ca factor de continuitate. Dimpotrivă, pentru cei ce studiază caracterele moștenite și problemele genealogiei nu poate fi vorba de rupturi grave în succesiunea vârstelor. Lectura pe orizontală a unui arbore genealogic ar fi de ajuns, în acest caz, pentru a înțelege o generație.

Sub aspect sociologic, ar fi de observat că, într-o comunitate, bătrânii și tinerii formează nu doar categorii separate prin vârstă, ci și categorii sociale angajate în mod diferit și cu pondere inegală în viața cotidiană. Cei activi și integrați pe deplin în sistem, ocupând pozițiile cele mai stabile și pozițiile de conducere, sunt bătrânii legați între ei prin trecutul lor comun și prin interese comune. Tinerii se află în așteptare și se pregătesc să devină, la rândul lor, activi. Când așteptarea se prelungește în mod exagerat, nerăbdarea lor crește progresiv și o stare de nervozitate socială, ce poate atinge cote explozive, apare în cercul lor de existență. Ierarhizările în societate se fac și în funcție de vârstă, întrucât aceasta condiționează adeseori performanța, atât în plan cantitativ cât și în plan calitativ. E adevărat că în lumea modernă, caracterizată prin complexitate,

vârsta pierde din importanță, fiind concurată de alte reguli în distribuirea pozițiilor sociale, nelegate de factorul biologic. Aluzia e la marxism, pentru care societatea se fixează mai puțin în categorii de generație și cu precădere în clase sociale aflate în antagonism.

Mircea Vulcănescu a susținut că înțelesul sociologic este esențial în definirea generației pentru că pornind de la el se organizează toate celelalte sensuri și se îmbină în așa fel încât să alcătuiască o totalitate organică. Preeminența acordată înțelesului sociologic se explică prin afilierea autorului la ideile școlii monografice a lui Dimitrie Gusti, dar și prin urgența pe care o reclama rezolvarea situației sociale a generației tinere din acea vreme. Deși a respins în repetate rânduri marxismul, Mircea Vulcănescu folosește cuvintele acestuia ori de câte ori scrie despre „proletarizarea tineretului intelectual”, despre „șomaj” sau despre neputința societății românești de-a integra noua generație în sistemul instituțional deja blocat, împingând-o la nemulțumire, la mânie și la resentiment. Plasarea înțelesului sociologic în rang de criteriu supraordonator și coborârea celorlalte înțelesuri la nivel de subsidiaritate au fost, așadar, consecințele în plan teoretic ale unei experiențe sociale dezagreabile pe care generația „Criterion” a trebuit să o suporte după încheierea studiilor, la începutul anilor 1930.

Generația este o unitate care măsoară intervalul de timp necesar pentru trecerea unei categorii de vârstă de la perioada activă la aceea de retragere din prestația socială. Pe baza studiilor demografice, s-a spus că înnoirea substratului biologic al societății se petrece o dată la 30 de ani, cu observația că aceasta e o limită flexibilă și că durata de preeminență a unei generații se lungeste sau se restrânge în funcție de climatul social. Schimbul de generații poate să aducă și o schimbare de paradigmă, dar nu întotdeauna și nu în mod obligatoriu, pentru că există generații care, deși au preluat pozițiile celor retrași din activitate, continuă să se manifeste în structurile vechi. Sunt generațiile de moștenitori, generațiile respectuoase, nu îndeajuns de puternice pentru a-și edifica propriul sistem, propriile norme și propriul univers tematic. Trecerea celor 30 de ani creează de fiecare dată cadrul necesar pentru apariția unei generații noi, dar numai din când în când, atunci când zodiile sunt favorabile, se produc și schimbări de mentalitate.

Pentru a ilustra periodicitatea amintită mai sus, observată de istoricii greci încă din antichitate, Mircea Vulcănescu a întocmit un tablou al generațiilor care s-au succedat în literatura română cu începere din secolul al XIX-lea. Tabloul său a fost unul dintre cele care au întemeiat acest „gen” în istoria literară de la noi, fiind urmat de alte încercări similare, îndeosebi în epoca anilor 1980, când discuțiile despre generație au cunoscut ultima lor recrudescență. Șirul nu prea

lung al generațiilor române începe cu așa-numita „generație a premergătorilor”. Ea și-a anunțat existența în anul 1821, odată cu Revoluția lui Tudor Vladimirescu, și s-a remarcat printr-o atitudine antigrecescă și autohtonistă. A avut ca reprezentanți pe Gheorghe Lazăr în Muntenia și pe cărvunari în Moldova. În urma ei, la 1848, s-a constituit generația pașoptistă, cea care a creat România modernă și în fruntea căreia s-au aflat Ion Brătianu, M. Kogălniceanu, C.A. Rosetti, Avram Iancu, N. Golescu. Alcătuită din boiernași, cu studii în Franța, generația aceasta a dus o viață tumultuoasă, angajându-se în revoluții și în războaie și izbutind până la urmă să facă din România un stat european. A urmat generația junimistă, ridicată la 1880, o generație conservatoare și reacționară, reunind reprezentanți ai aristocrației (P.P. Carp, Iacob Negruzzi), ai țărănimii și ai burgheziei (Titu Maiorescu, Ion Creangă, Mihai Eminescu), cei mai mulți de formație germană. Revista lor a fost „Convorbiri literare” iar ideea de care s-au lăsat conduși a fost aceea a „formelor fără fond”. Generația a patra, apărută după răscoala din 1907, s-a aflat sub influența narodnicismului rusesc și a creat o literatură cu tematică rurală. Idealul ei politic a fost unirea tuturor românilor într-o singură țară. A inițiat curente ideologice precum semănătorismul (curent naționalist animat de Nicolae Iorga și A.C. Cuza) și poporanismul (curent socialist avându-l ca lider pe C-tin Stere). Primul curent era pentru unirea Transilvaniei cu România iar cel de-al doilea pentru alipirea Basarabiei la statul român. Revistele în care s-au manifestat au fost „Semănătorul” și „Viața Românească”. Începuturile generației următoare, generația Marii Uniri (sau generația „Gândirii”) datează din anul 1914. Reprezentanții ei (Nae Ionescu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Nichifor Crainic, Pamfil Șeicaru, Cezar Petrescu, Emanoil Bucuța, Tudor Vianu, Victor Ion Popa, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Ralea, Camil Petrescu) au fost preocupați în egală măsură de românism și de universalitate. Crezul generației a fost rezumat de Nae Ionescu în patru cuvinte: realism, ortodoxie, monarhism și autohtonism. Statistica aceasta a generațiilor, puțin convingătoare până aici, devine și mai încurcată când Mircea Vulcănescu începe să vorbească despre generația a șasea, a lui, care nu voia să respecte periodicitatea celor 30 de ani și pe care nu putea s-o cupleze cu nici un eveniment istoric, cum făcuse cu cele de dinainte. În plus, nu avea nici un nume pentru ea. Tot ce spune el în continuare arată că avem de-a face, în realitate, cu o semigenerație crescută la subsuoara generației anterioare, de sub autoritatea căreia făcea eforturi să iasă, fără să reușească pe deplin.

Tabloul panoramic alcătuit de Mircea Vulcănescu este șubred din două motive. În primul rând, delimitând generațiile în funcție de câteva repere cronologice mari (Revoluția lui

Tudor Vladimirescu, Revoluția burgheză de la 1848, Proclamarea Regatului în 1881, Răscoala din 1907, Marea Unire de la 1918), autorul pare să fi uitat că literatura are o periodizare proprie, internă, care nu se suprapune decât rareori cu aceea a istoriei evenimentiale, social-politice. Dacă ar fi utilizat în periodizare, cum facem noi astăzi, criterii strict literare, n-ar fi avut nici o greutate în a înțelege că generația pașoptistă își are începuturile în 1840, când Mihail Kogălniceanu a tipărit revista „Dacia literară”, că generația junimistă n-a așteptat Proclamarea Regatului pentru a-și face intrarea în literatură, ci și-a dovedit existența încă din 1867, când au apărut „Convorbirile literare” și când Titu Maiorescu a publicat marele său studiu *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*, că poporanismul datează din 1893, de când s-a înființat revista „Evenimentul literar”, în paginile căreia doctrina curentului a fost exprimată în mod definitiv. Nepregătit să delimiteze corect generațiile literaturii române, Mircea Vulcănescu se arată de-a dreptul tendențios când trebuie să le configureze. În generația Junimii el n-a găsit loc nici pentru Caragiale (probabil fiindcă scriitorul era alogen și avea limba prea ascuțită), nici pentru Slavici (acesta nu fusese încă descoperit ca mare prozator și, în plus, colaborase cu ocupantul german în timpul războiului). De omisiuni la fel de grave se face vinovat și în descrierea generației care urmează, redusă la poporanism și semănătorism, deși în interiorul ei s-au manifestat și scriitorii decadenți și simbolști, discipoli ai lui Alexandru Macedonski. Atașat naționalismului și ortodoxismului „gândirist”, a ignorat aproape cu totul gruparea de la revista „Sburătorul”, amintind doar – la capătul listei – numele lui Camil Petrescu. Unde sunt Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu, Anton Holban? Eliminarea lui E. Lovinescu din tabloul generației interbelice este cu atât mai uluitoare și mai reprobabilă cu cât până la acea dată criticul publicase deja două din cărțile lui mari, e drept că de orientare democratică și liberală: *Istoria civilizației române moderne* (1924-1925) și *Istoria literaturii române contemporane* (1926-1929). Alcătuit de pe pozițiile drepte intelectuale, eronat și tendențios, cum am spus, tabloul generațiilor al lui Mircea Vulcănescu poate fi citit astăzi doar ca un document de epocă.

Pusă în aceeași categorie cu moda, curentul, secolul, evul, era și eonul, generația devine un element dintr-o catenă conceptuală mai lungă, subsumată ideii de temporalitate, deși nu foarte coerentă în esența ei. În ordinea de mai sus, cele șapte noțiuni formează o scară, deosebindu-se una față de cealaltă prin intervalul de timp din ce în ce mai întins, până la nedeterminat, pe care îl măsoară fiecare în parte. În calculele noastre de timp, folosim în mod frecvent primele patru noțiuni (moda, generația, curentul, secolul) și numai foarte rar (sau deloc) pe celelalte. E puțin

important pentru noi, ca indivizi, în ce eon trăim sau în ce ev, dar nu ne este chiar indiferent din ce generație facem parte, în ce curent ne înscriem sau ce modă urmăm. În deschiderea lor enormă, greu accesibilă minților pragmatice, noțiunile de ev, eră sau eon au în ele ceva suprauman, au o dimensiune speculativă și aproape mistică. De aceea au plăcut ele atât de mult scriitorilor romantici. Este ușor pentru fiecare dintre noi să numărăm anii unui secol sau ai unei generații, dar nu putem spune cu aceeași precizie ce interval de timp măsoară cele trei noțiuni romantice. Cât durează o eră? Dar un ev? Dar un eon? Duratele scurte, între care se află și generația, se profilează întotdeauna mai clar decât duratele lungi, a căror descriere globală este dificilă și greu de probat.

Din totalul de șapte, numai câteva sunt noțiuni strict temporale (secolul, în primul rând), celelalte având conotații ce trimit spre un câmp semantic mai larg. Curentul literar, de exemplu, grevat de un înțeles temporal slab, se referă la manifestări cu durată variabilă, mai lungă cu cât ne adâncim în trecut și din ce în ce mai scurtă pe măsură ce ne apropiem de prezent. El se întâmplă să fie creația a două generații succesive, una inovatoare iar cealaltă epigonică, interesată doar să continue acțiunea celei dintâi și, în multe privințe, să o repete. Junimismul a fost edificat, în liniile lui mari, de generația lui Maiorescu și a fost menținut în actualitate încă multă vreme, până la începutul secolului douăzeci, de către generația discipolilor, devotată maestrului și normelor impuse de către acesta. Epigonismul rezultă din teama de viitor și din dorința (sau resemnarea) de-a fi asemenea celor de dinainte și, dacă e posibil, la înălțimea lor.

Fiind supraistorică și punând laolaltă scriitori din epoci diferite, noțiunea de „tipologie” n-are loc în categoria conceptuală a generației. Tipologiile sunt fapte de repetiție, iar nu de succesiune, ca generațiile. Deși a propus două serii tipologice, aceea a scriitorilor temperamentalii (Heliade, Hasdeu, Iorga) și aceea a scriitorilor raționali (Kogălniceanu, Maiorescu, Rădulescu-Motru), Mircea Vulcănescu n-a dus până la capăt distincția teoretică dintre tipologie și generație. El a separat însă acolo unde criticii literari de mai târziu au vrut să lege și chiar să unifice. Astăzi puțini mai cred în disocierea categorică dintre tipologie și curent literar, mai ales după ce Eugenio d’Ors și Gustav René Hocke au decuplat barocul și, respectiv, manierismul de înțelesul lor strict temporal și le-au considerat stiluri artistice regăsite în mai multe secole, inclusiv în secolul douăzeci. Cum spuneam, tipologiile se definesc prin înțelesul lor supraistoric, dar și prin faptul că sunt întotdeauna constructe ale criticii literare. Stă în putința unui critic ca, pe baza informației sale și a puterii sale de corelație, să identifice o tipologie și să urmărească felul cum aceasta se

întruchipează de-a lungul timpurilor. Generațiile există însă în mod obiectiv, în afara voinței lui și independent de judecata sa. Criticul nu face decât să ia act de apariția lor și să le studieze evoluția cu mijloacele analizei.

Este știut că la începutul anilor 1930 reflecția lui Mircea Vulcănescu și a colegilor săi de vârstă a fost acaparată în mare măsură de temele vieții sociale, cu referire explicită la dificultățile de încadrare în sistem ale tinerilor intelectuali de atunci. Este motivul pentru care, în definiția generației, autorul a dat întâietate sensului sociologic, subordonându-i, cel puțin la nivel de intenție și la nivel declarativ, celelalte sensuri. Cu toate acestea, am văzut că în periodizare, când vrea să delimiteze generațiile ce s-au perindat în literatura română, părăsește planul sociologic și invocă evenimentele mari ale istoriei politice. E o contradicție ce evidențiază că primul (dar nu și cel mai important) rol atribuit de Mircea Vulcănescu evenimentului istoric este acela de a construi bornele între care se manifestă o generație literară. Despre neajunsurile acestui mod de a proceda am scris la timpul potrivit. Mai departe, în linia concepției deterministe a lui Hippolyte Taine, evenimentul istoric este privit ca factor ce produce, prin marea lui putere de influență, modificări de ordin structural în felul de a gândi și de-a acționa al celor ce l-au trăit. Un război, o revoluție, dar și alte împrejurări mai puțin explozive devin locurile comune în care membrii unei generații se întâlnesc și pe care le invocă în mod frecvent ca pe un semn de recunoaștere, ca pe o parolă. Unele evenimente pot fi considerate acțiuni de generație (cum a fost Revoluția de la 1848, de exemplu), altele au cauze în afara generației și sunt doar suportate de aceasta. În studiul său, Mircea Vulcănescu a vrut să arate că tinerii de aceeași vârstă cu el au tot ce le trebuie pentru a fi o generație și că îndeplinesc, punct cu punct, toate condițiile pe care examenul teoretic al noțiunii le-a pus în evidență. Împins de convingerea că o structură generațională nu poate apărea în lipsa unui eveniment istoric care să o modeleze, a invocat războiul din 1916, trecând cu prea multă ușurință peste faptul că nici el și nici colegii săi de vârstă nu ieșiseră pe deplin, la acea dată, din copilărie și că, prin urmare, aveau o putere de înțelegere prea redusă pentru a fi marcați în profunzime de ceea ce se petrecea. În viziunea lor, războiul a deschis calea unui proces de lichidare a valorilor moștenite din secolul al XIX-lea (rațiunea, libertatea, democrația), proces ce nu mai putea fi oprit și pe care ei se simțeau datori să-l ducă până la capăt. Graba aceasta de-a se despărți, uneori trântind ușa, de secolul precedent a fost o limită majoră a generației „Criterion”.

Tot în spiritul lui Taine, evenimentul istoric este înțeles ca o cauză primă ale cărei efecte se văd mai ales la nivel de psihologie, în structura sufletească a celor ce fac parte dintr-o

generație. Reverberația lăuntrică produsă de eveniment are o amplitudine inegală, fiind condiționată în mare măsură de vârstă. Influența maximă și modelatoare se exercită asupra tinerilor cu mentalitatea încă neformată, interesați să asimileze experiență și să-și edifice o personalitate. Generația veche, împietrită în convingerile ei și având o curiozitate scăzută față de nou, se retrage pe o poziție dezangajată sau de respingere a evenimentului, neacceptând influența acestuia. Psihologia vârstelor se diferențiază și apar condițiile necesare pentru izbucnirea unui conflict intergenerațional, cea mai importantă fiind rezistența pe care dorința de afirmare a tinerilor o întâmpină din partea celor bătrâni, fortificați în instituțiile statului (academii, colegii, institute, universități). În epocile de calm, când evenimentele istorice lipsesc, solidarizările pe criterii de vârstă sunt mai rare și mai slabe, lăsând loc unor asocieri pe bază de afinități estetice sau ideologice.

În mod surprinzător, când se referă la generațiile culturale, Mircea Vulcănescu abandonează punctul de vedere determinist și adoptă o concepție de tip platonician, axată pe problematica logosului. Afirmă că pozițiile spirituale (idealismul, realismul, teismul, materialismul, naționalismul, comunismul) sunt veșnice, sunt idei actualizate în istorie de fiecare generație în mod selectiv. Toate generațiile au un caracter temporal și sunt atinse de precaritate, dar ideile pe care le îmbrățișează și le susțin stau sub semnul perenității. E fapt că în interiorul unei generații se disting mai multe poziții spirituale, uneori greu de conciliat, dar întotdeauna acestea sunt ierarhizate și numai una dintre ele are caracter de dominantă. Aceasta poate fi identificată cu mijloace statistice, datorită unor indici de relativă precizie, cum ar fi tirajele și edițiile unei cărți, succesul unui gen sau al unui stil, gradul de influență al unei opere literare. Ar fi o greșală să forțăm reducerea la unitate a pozițiilor spirituale pe care se fixează o generație. Soluția corectă este ca, recunoscând diversitatea acestora, să o evidențiem pe cea mai răspândită și să definim generația pornind de la ea. În 1934, când a publicat acest studiu, Mircea Vulcănescu încă mai dorea să-și țină generația departe de acțiunea politică, îndemnând-o spre o dominantă spirituală, în sfera culturii și a filosofiei. Evoluțiile au fost însă altele, catastrofale.

Studiul se încheie cu observația că marxismul, al cărui principiu explicativ este reducția la factorul economic, are o contribuție fără însemnătate la clarificarea noțiunii. Autorul pune doctrina marxistă în categoria așa-numitelor „sociologii unilaterale” cărora le reproșează că explică generația într-o manieră exclusivistă, prin influența unui factor unic (mediu, rasă, bază economică etc.). Pentru marxiști, o generație se definește prin felul cum participă la activitatea

economică și prin gradul de încadrare în „ierarhia socială existentă”. Generațiile sunt asimilate claselor sociale iar conflictul dintre ele este transpus în luptă de clasă. Pe scurt, marxismul dizolvă problema generațiilor în determinism economic și în ideologie politică.

O primă concluzie este că, în toate explicațiile sale, Mircea Vulcănescu a acordat o importanță deosebită influenței pe care o exercită evenimentul istoric și situația socială asupra oamenilor dintr-o epocă. Pe de altă parte, el a înțeles foarte bine că nici separat și nici împreună acești doi factori nu pot duce la constituirea unei generații dacă lipsește suportul biologic al vârstei, cel care condiționează și modulează orice influență catalizatoare primită din istorie sau din societate. Generația este, întâi de toate, o categorie de vârstă, unită printr-un sentiment de solidaritate și printr-un set de interese comune. Diferențele de ordin social, psihologic și cultural care apar între două generații apropiate vin în urma deosebirilor de vârstă și în dependență de acestea. Cu toate că sensul biologic al noțiunii este cel mai vechi și mai persistent dintre toate, Mircea Vulcănescu semnalează două cazuri când s-ar părea că acesta pierde din însemnătate, fiind concurat de înțelesurile noi. În societățile evoluat, cum sunt cele europene în secolul douăzeci, intervin principii de diferențiere socială fără o legătură directă și necesară cu vârsta. La fel de puțin contează aceasta în epocile de calm istoric, când tinerii nu simt nevoia să se închidă în bastionul generației lor și se asociază după alte criterii decât cel biologic.

A doua concluzie este că o temă foarte sensibilă, cum e aceea a conflictului dintre generații, n-a constituit subiect de reflecție pentru Mircea Vulcănescu. Ea a fost exprimată de câteva ori, dar în termeni vagi și oarecum la modul fugitiv. Când a luat în discuție sensul psihologic al noțiunii de generație, a scăpat o propoziție despre neînțelegerile dintre tineri și bătrâni, fără a insista. Cred că tăcerea lui în această chestiune a fost una diplomatică. Pentru că altminteri, afirmând peste tot că deosebirile dintre generații încep de la vârstă și se adâncesc la nivel de experiență istorică și socială, Mircea Vulcănescu a subînțeles mereu posibilitatea conflictului intergenerațional.

Devenit imediat un reper în reflecția indigenă asupra problemei, studiul a creat emulație și putem spune că toate contribuțiile următoare, până în anii 1950, deși au evitat polemica directă și explicită, au fost scrise în replică și au încercat să îmblânzească teoria, cam abruptă, formulată în 1934.

BIBLIOGRAFIE:

Julius Petersen, *Die literarischen Generationen*, în Emil Ermatinger (coord.), *Philosophie der Literaturwissenschaft*, Berlin, 1930.

Henri Peyre, *Les générations littéraires*, Boivin, Paris, 1948.

Pierre Nora, *La génération*, în *Les lieux de mémoire*, II, sous la direction de Pierre Nora, Gallimard, Paris 1997.

Mircea Vulcănescu, *Generație*, în „*Tânăra generație*”, ediție îngrijită de Marin Diaconu, Editura Compania, București, 2004.

Karl Mannheim, *Le problème des générations*, traduit de l'allemand par Gérard Mauger et Nia Perivolaropoulou, Armand Colin, Paris, 2011.